

**ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ**

Бредун Юлія Сергіївна

УДК 658

**ДІАГНОСТИКА КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА ПІДПРИЄМСТВІ
ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ**

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Автореферат
дипломної роботи на здобуття
кваліфікації магістра фінансів, банківської справи та страхування

Полтава 2018

Дипломною роботою є рукопис

Робота виконана на факультеті обліку та фінансів Полтавської державної аграрної академії на кафедрі фінансів і кредиту

Науковий керівник кандидат економічних наук, доцент
Чумак Валентина Дмитрівна
*Полтавська державна аграрна академія,
професор кафедри фінансів і кредиту*

Рецензент кандидат економічних наук, доцент
Рудич Алла Іванівна,
*Полтавська державна аграрна академія,
професор кафедри економічної теорії та
економічних досліджень*

*Захист відбудеться _____ грудня 2018 р. о 9 годині на засіданні
екзаменаційної комісії у ПДАА за адресою: 36003, м. Полтава, вул. Сковороди,
1/3, навчальний корпус 4, аудиторія 425*

*Відповідальний за
нормо-контроль*

О. В. Безкровний

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасних умовах господарювання через постійну конкурентну боротьбу на ринку, нестабільність в економіці та політичному житті багато підприємств опиняються у кризовому стані. За таких умов актуальності набуває створення системи, яка б дозволяла вчасно ідентифікувати стан підприємства навіть за обмеженої інформації і непрямих ознаках посилення кризових тенденцій, а також розробка бази для прогнозування можливих наслідків у майбутньому. Важливою складовою такої системи є наявність ефективного механізму діагностики кризового стану та ймовірності банкрутства, своєчасне застосування якого дозволяє завчасно виявити ознаки кризових явищ та прийняти адекватні рішення щодо їх усунення.

Питанню діагностики кризових явищ, які виникають у процесі діяльності суб'єктів господарювання, присвячено чимало наукових праць, проте здебільшого простежується звуження наукового світогляду до механічного розрахунку й однобокого тлумачення певного набору фінансових коефіцієнтів, а глибинні причини порушення фінансової стійкості суб'єкта господарювання, як цілісної системи, часто залишаються поза увагою. Виникає парадоксальна ситуація, коли нарощення аналітичного інструментарію не дає змоги достатньо глибоко розкрити причини виникнення та наслідки впливу кризових явищ на фінансову стійкість підприємств, зокрема, різноманіття інтегральних показників, які застосовують для оцінки й аналізу фінансового стану господарюючого суб'єкта, призводять до зниження інформативності результатів діагностики кризових явищ.

Питанням діагностики кризових ситуацій, проблемам формування стратегії забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання присвячені праці низки вітчизняних і зарубіжних учених таких, як Е. Альтман, Є. Андрущак, У. Бівер, І. Бланк, В. Василенко, Ф. Градов, А. Грязнов, В. Загорський, В. Ковальова, О. Кузьмін, Л. Лігоненко, О. Орлов, Р. Сайфулін, Г. Спрінгейт, О. Терещенко, А. Чернявський. Проте, як показує практика, дотепер не існує досконалої методології та універсальних методик застосування економічних та управлінських інструментів, що дозволили б менеджерам проводити діагностику, оцінку та здійснювати антикризову стабілізацію поточного стану і прогнозування можливих майбутніх наслідків діяльності підприємства. Особливо гостро постають невирішені методичні питання виявлення кризових ознак, імовірних кризових тенденцій підприємства та методик діагностики кризи, а також регулювання фінансово-господарської діяльності в умовах прояву кризи.

Актуальність і практична значимість вищевикладеного зумовили вибір теми, напрямок даного наукового дослідження, мету дипломної роботи, структуру та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дипломна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів і

кредиту за темою: «Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій і установ».

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є теоретичне обґрунтування, вирішення комплексу завдань із діагностики кризових явищ, надання практичних рекомендацій щодо вдосконалення діагностики кризових ситуаційна сільськогосподарських підприємствах, а також виявити методику, яка найбільш точно характеризує і розкриває стан підприємства.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення низки завдань:

- розкрити зміст фінансової кризи та банкрутства, дослідити причини кризових явищ, що виникають у діяльності суб'єктів господарювання;
- проаналізувати понятійний апарат, який визначає зміст діагностики кризових явищ, а також розглянути методи діагностики, що застосовуються вітчизняними та зарубіжними вченими;
- провести фундаментальну діагностику кризових явищ досліджуваного підприємства і виробити рекомендації щодо вдосконалення системи діагностики;
- оцінити систему раннього виявлення та подолання фінансової кризи на підприємстві;
- удосконалити механізм фінансової стабілізації суб'єкта господарювання;
- розробити програму антикризових заходів діяльності підприємства, а також рекомендації на майбутнє.

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є кризові ситуації або явища, що виникають на підприємствах в процесі діяльності. Предметом дипломної роботи є процес діагностики кризових явищ сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах господарювання.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною базою дипломної роботи є загальнонаукові методи пізнання, застосування яких дало змогу отримати відповідні результати: методи наукового абстрагування та узагальнення – для обґрунтування поняття «фінансової кризи»; методи аналізу і синтезу – при діагностиці досліджуваного підприємства; статистичні методи – при вивченні зв'язку між рівнем мінливості фінансових коефіцієнтів та рівнем їхньої інформаційної цінності як індикаторів кризи.

Інформаційна база. Інформаційною базою дослідження слугували наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, законодавчі та нормативні акти України, які регулюють діяльність суб'єктів господарювання. Використано матеріали Держкомстату аграрного сектору України, фахові літературні видання, монографії, публічна звітність товариства з обмеженою відповідальністю «Агрофірма Дніпроагролан», а також власні аналітичні розрахунки та дослідження виконані автором.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. Результатом дослідження стало обґрунтування, доповнення та узагальнення теоретичного розуміння механізму діагностики кризових явищ, надання практичних вказівок щодо діагностики на підприємстві. До найбільш суттєвих наукових результатів дослідження, що відзначаються новизною слід віднести

наступні: удосконалено поняття фінансової кризи суб'єктів господарювання, як різку трансформацію показників фінансового стану діяльності господарюючих суб'єктів, зумовлену їхньою реакцією на системні зміни внутрішніх чи зовнішніх умов господарювання; доповнено визначення діагностики кризових явищ, як систему ретроспективного, оперативного і перспективного цільового аналізу, направлено на виявлення ознак кризового стану підприємства, оцінку загрози його банкрутства або подолання кризи; удосконалено систему раннього попередження та реагування, шляхом адаптування її до сільськогосподарських підприємств.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці програми антикризових заходів, при використанні яких можливий вихід підприємства з кризи, а також у наданні рекомендацій щодо вдосконалення постійної системи діагностики у практичній діяльності підприємства.

Особистий внесок здобувача. Дипломна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися й одержали позитивну оцінку на студентській науковій конференції (Полтава, ПДАА, 25-26 квітня 2018 року).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 2 наукові праці загальним обсягом 0,32 др. арк., у тому числі 1 наукова стаття обсягом 0,21 др. арк., у матеріалах конференції – тези 1 доповіді обсягом 0,11 др. арк.

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, що нараховує 51 найменування, містить 21 таблицю, 12 рисунків, 14 додатків. Основний зміст дипломної роботи викладено на 99 сторінках друкованого тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дипломної роботи, відображено мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення, наведено дані про апробацію одержаних результатів.

У першому розділі «**Теоретичні основи оцінки кризових ситуацій на підприємстві**» досліджено сутність поняття «фінансова криза»; проаналізовано чинники, які можуть викликати кризовий стан підприємства; проведено аналіз взаємозв'язку між фінансовою кризою та банкрутством підприємства; досліджено і вивчено основні підходи до визначення «діагностики кризових явищ»; обґрунтовано методи діагностики кризових явищ на підприємстві.

Фінансова криза – це дисбаланс фінансової рівноваги підприємства, який породжений циклічним розвитком взаємопов'язаних та взаємообумовлених кризових явищ і веде до знецінення власного капіталу за відсутності адекватних антикризових заходів. Для того, щоб вжити потрібних антикризових заходів потрібно визначити глибину фінансової кризи.

Виділяють три фази кризи: 1) фаза, яка не має суттєвої загрози для функціонування підприємства, але за умови введення антикризового режиму управління; 2) фаза, яка загрожує розвитку підприємства та вимагає проведення фінансової санації; 3) кризовий стан, який унеможливує подальше існування підприємства та призводить до його ліквідації.

Банкрутство є наслідком, або кінцевою фазою фінансової кризи. Згідно Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури. Банкрутство – це об'єктивне економічне явище, яке набуло поширення в Україні з набуттям нею незалежності. Банкрутство є наслідком розвитку та поглиблення економічної кризи на підприємстві. На українські підприємства в більшій мірі впливають зовнішні кризові фактори, це пов'язано з нестабільною економічною ситуацією в країні. Наслідки визнання підприємства банкрутом є негативними для всіх суб'єктів ринкових відносин.

Тому передумови банкрутства необхідно розглядати як цілісну взаємодію зовнішніх і внутрішніх факторів.

На рис. 1 зображені тенденції, що призводять до банкрутства підприємства.

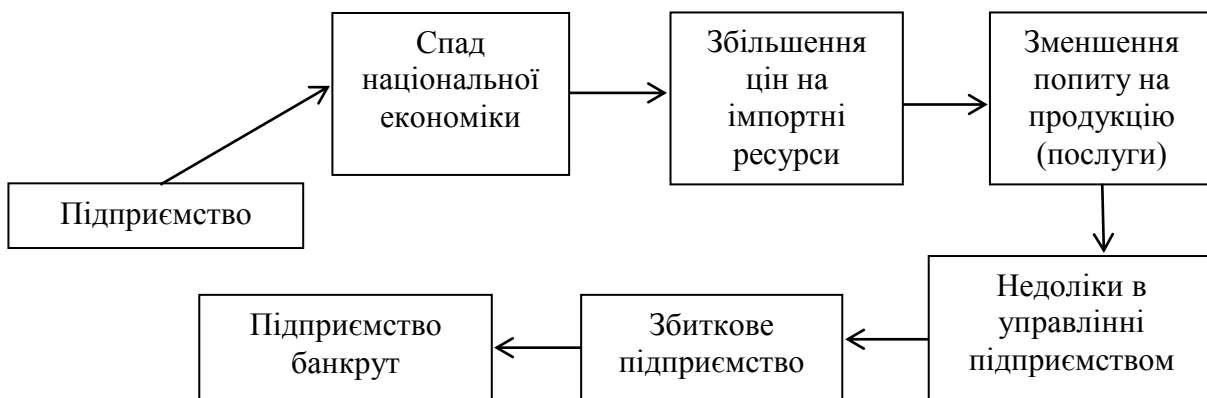

Рис. 1. Тенденції, що призводять до банкрутства підприємства

Діагностика кризових явищ – це система ретроспективного, оперативного і перспективного цільового аналізу, направленою на виявлення ознак кризового стану підприємства, оцінку загрози його банкрутства або подолання кризи. Результати діагностики дають можливість визначити глибину кризи, її масштаби, реальність, обґрунтувати заходи, необхідні для її подолання, оцінити можливості підприємства щодо усунення кризи і прогнозування наслідків подальшого розвитку ситуації. За даними діагностики також можна взяти про початок активізації та розвитку кризи і, якщо вжити відповідні заходи, процес активізації можна нейтралізувати.

Для ефективного впливу на процеси фінансово-економічної діяльності підприємств необхідно в господарський алгоритм їхньої діяльності ввести сучасні механізми, які включають систему показників, що найбільш повно та адекватно відображають фінансове становище суб'єкта господарювання. Для

розвитку вітчизняних підприємств у сучасних умовах дуже важливим є знання про кризу, її характер, можливі вияви в життєдіяльності окремого підприємства. Поглиблення знань про технології підвищує ефективність управління, що сприяє стабільнішому розвитку вітчизняних підприємств. Для вищого керівництва і власників підприємства діагностика є засіб отримання достовірної якісної інформації про його реальні можливості на початковій стадії економічної кризи і основа для введення в дію особливих методів і механізмів управління підприємством для вирівнювання ситуації.

Діагностика кризового стану та ймовірності банкрутства залежно від мети та суб'єкта проведення може передбачати застосування різних методів та інструментів. У зарубіжній практиці для її проведення використовують математичні моделі, за допомогою яких формують узагальнюючий показник фінансового стану – його інтегральну оцінку. Широкого практичного застосування набули такі моделі: модель Альтмана, модель Романа Ліса, метод рейтингової оцінки фінансового стану (Р. Сайфуліна, Г. Кадикова), модель Фулмера, модель Спрінгейта. Серед вітчизняних моделей діагностики кризового стану та ймовірності банкрутства найбільшого поширення набула дискримінантна модель, розроблена О. Терещенком.

Розгляд різноманітних методик діагностики кризових явищ показав, що практично жодна із розглянутих методик не передбачає розрахунку показників, які враховували би вплив зовнішніх факторів (особливо конкурентів) на діяльність підприємства. Необхідність їх аналізу пов'язана з тим, що порівняно з конкуруючими сторонами підприємство може мати відносно стійкий фінансовий стан і вести досить успішну діяльність на ринку, тоді як існуючі нормативи характеризуватимуть його стан як нестійкий чи кризовий і навпаки.

Методики окремих вчених включають надвелику кількість показників, більшість з яких є дублюванням тих, що характеризують одні і ті ж аспекти діяльності (наприклад, коефіцієнт обороту та час обороту обігових коштів, коефіцієнт обороту та час обороту виробничих запасів, коефіцієнт автономії та фінансової залежності тощо). Відомо, що якість та ефективність діагностики залежить, насамперед, від набору оціночних показників. З одного боку, включення у методику значної кількості показників дає можливість максимально і різнобічно проаналізувати діяльність та фінансовий стан підприємства. З іншого, велика їх кількість робить працю аналітиків складною та тривалою, а також може створити нечітку загальну картину фінансового стану, у зв'язку із суперечливими значеннями окремих показників. Тому при розробці методики діагностики кризового стану систему оціночних показників необхідно формувати таким чином, щоб вони не дублювали один одного, характеризувалися незначною кількістю і при цьому відображали всі найважливіші аспекти діяльності підприємства. Можна зробити висновок, що універсальної моделі для визначення ймовірності банкрутства не існує і при виборі методу аналізу необхідно враховувати цілу низку різноманітних факторів.

У другому розділі «**Діагностика кризових явищ на підприємстві та дослідження чинників, що їх обумовлюють**» – здійснено загальний

фінансово-економічний аналіз досліджуваного підприємства, проведено комплексну діагностику кризових явищ та чинників, що їх викликають у досліджуваному ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан».

Результати комплексної оцінки фінансового стану ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан» дозволяють зробити висновок про стійкий фінансовий стан підприємства (рейтинг Б).

Показники платоспроможності дають уявлення не тільки про платоспроможність підприємства на конкретну дату, а й у випадках надзвичайних ситуацій. Платоспроможність підприємства, як відомо, можна оперативним чином визначити за допомогою таких коефіцієнтів: коефіцієнта покриття, швидкої та абсолютної ліквідності (табл. 1).

Таблиця 1

**Оцінка відносних показників ліквідності та платоспроможності
ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан» за 2015–2017 рр.**

Показники	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Відхилення 2017 р. до 2015 р. (+, -)
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,127	0,047	0,009	- 0,118
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,476	0,570	0,502	- 0,975
Загальний коефіцієнт ліквідності	10,868	7,307	5,268	- 5,600

Станом на 2015 р. коефіцієнт абсолютної ліквідності дорівнював 0,127 і порівняно у 2017 р. зменшився на 0,118 пунктів. Отже, підприємство знизило можливості погашення поточних зобов'язань за рахунок високоліквідних оборотних активів. Більшість науковців схиляються до думки, що значення даного коефіцієнта повинно бути не менше 0,2. В такому разі коефіцієнт абсолютної ліквідності ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан» значно менший нормативного значення. Однак, коефіцієнт швидкої ліквідності менший від нормативного значення 0,7 на 0,2 пунктів. Це означає, що за рахунок середньоліквідних активів підприємство може погасити незначну частину поточних зобов'язань.

Коефіцієнт покриття (ліквідності), який дає комплексну оцінку платоспроможності підприємства, у 2017 р. становить 5,268. Порівняно з попередніми роками він знизився на 5,6 пунктів відносно 2015 року та на 2,039 пункти відносно 2016 року. Водночас значення коефіцієнта покриття у звітному році більше від прийнятого значення 2,0.

Важливим етапом діагностики фінансових передумов можливого банкрутства підприємства є аналіз його фінансової стійкості. Фінансова стійкість є відображенням визначеного стану фінансових ресурсів, їх розподілу та використання, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне забезпечити безперервний ефективний процес виробництва і реалізації продукції, зменшення затрат по його розширенню та оновленню, розвиток інших сфер діяльності на основі збільшення прибутку і активів при збереженні плато- та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику. Проведемо аналіз фінансової стійкості ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан» за

системою відносних показників (табл. 2).

Таблиця 2

**Аналіз фінансової стійкості ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан»
за 2015–2017 рр. (станом на кінець року)**

Показники	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Відхилення 2017 р. до 2015 р. (+, –)
Показники структури джерел формування капіталу				
Коефіцієнт автономії	0,959	0,860	0,843	– 0,116
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,041	0,140	0,157	+ 0,116
Коефіцієнт фінансової залежності	1,043	1,163	1,187	+ 0,144
Коефіцієнт фінансової стабільності	23,108	6,138	5,350	– 17,758
Коефіцієнт фінансового ризику	0,043	0,163	0,187	+ 0,144
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	—	0,065	0,058	+ 0,058
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	—	0,425	0,329	+ 0,329
Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,784	0,394	0,574	– 0,210
Коефіцієнт фінансового лівериджу	—	0,069	0,062	+ 0,062
Показники стану оборотних активів				
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,335	0,405	0,458	+ 0,123
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	0,908	0,863	0,810	– 0,098
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами	1,051	0,936	0,895	– 0,155
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,013	0,007	0,002	– 0,011
Показники стану основного капіталу				
Коефіцієнт виробничого потенціалу	0,906	0,938	0,928	+ 0,022
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,605	0,572	0,499	– 0,106
Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,628	0,616	0,647	+ 0,019
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	0,547	0,676	0,911	+ 0,364

Коефіцієнт автономії показує рівень фінансової незалежності або автономії від зовнішніх джерел. Що стосується цього показника, то фактичне значення на кінець 2015–2017 рр. відповідає нормативному значенню ($\geq 0,5$), тобто за цим коефіцієнтом підприємство є фінансово стійким. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу характеризує питому вагу зобов'язань в загальній величині пасивів підприємства і відображає рівень його фінансової залежності. У 2017 р. порівняно з 2015 р. коефіцієнт концентрації залученого капіталу підвищився на 0,116, проте він відповідає нормативному значенню ($\leq 0,5$). Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до коефіцієнта автономії. У 2015 р. він становив 1,043, а у 2017 р. – 1,187. Тобто на кінець 2017 р. на 1 грн власного капіталу припадає 1,187 грн загальної вартості

пасивів. Отже, у 2017 р. порівняно з 2015 р. зростає частка позичених коштів у фінансуванні підприємства.

Результати побудови багатофакторних моделей діагностики ймовірності банкрутства ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан» та їх економічна інтерпретація за досліджуваний період наведенні і проаналізовані у табл. 3.

Таблиця 3

Результати побудови багатофакторних моделей діагностики ймовірності банкрутства ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан»

Моделі	Значення Z – показника			Економічна інтерпретація
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	
Модель Альтмана	6,171	4,818	3,113	2015 р. – ймовірність банкрутства дуже низька 2016 р. – ймовірність банкрутства дуже низька 2017 р. – ймовірність банкрутства дуже низька
Модель Спрінгейта	1,364	1,134	0,631	2015 р. – підприємство має стабільний фінансовий стан 2016 р. – підприємство має стабільний фінансовий стан 2017 р. – підприємство може бути віднесене до потенційних банкрутів
Тести на ймовірність банкрутства Лису (Z _Л)	0,038	0,039	0,039	2015 р.– показник перевищує граничне значення на 0,0002 пункти 2016 р.– показник перевищує граничне значення на 0,0002 пункти 2017 р.– показник перевищує граничне значення на 0,0002 пункти
Тести на ймовірність банкрутства Таффлера (Z _Т)	0,747	0,510	0,356	2015 р. – підприємство має гарну довгострокову перспективу діяльності 2016 р. – підприємство має гарну довгострокову перспективу діяльності 2017 р. – підприємство має гарну довгострокову перспективу діяльності
Показник діагностики платоспроможності Конана і Гольбера	-0,315	-0,274	-0,112	2015 р.– вірогідність затримки платежів підприємством – 0 % 2016 р.– вірогідність затримки платежів підприємством – 0 % 2017 р.– вірогідність затримки платежів підприємством – 25 %
Універсальна дискримінантна функція	4,979	2,795	1,992	2015 р. – підприємство вважається фінансово стійким, і йому не загрожує банкрутство 2016 р. – підприємство вважається фінансово стійким, і йому не загрожує банкрутство 2017 р. – фінансова рівновага підприємства порушена, але за умови переходу на антикризове управління банкрутство йому не загрожує

Отже, за даними багатофакторних моделей прогнозування ймовірності банкрутства, фінансовий стан підприємства погіршується. У 2015 р. ймовірність настання банкрутства за розрахованими показниками була низькою, а у 2017 р. стан погіршився, але ймовірність залишається високою. Безумовно, модель розроблена для високорозвинених країн, тому застосування в Україні моделі Альтмана, чи будь-якої іншої, досить проблематично.

У третьому розділі **«Шляхи подолання кризового стану підприємства»** – удосконалено внутрішній механізм фінансової стабілізації підприємства, розроблено програму антикризових заходів та намічено сучасні напрями розвитку автоматизації діагностики кризових явищ.

Загальна послідовність реалізації системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи має охоплювати всі її функціональні етапи (рис. 2).

Рис. 2. Реалізація системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи

Підпорядковуючи механізм впровадження системи на підприємстві вирішенню її задач, виділимо п'ять функціональних блоків роботи: три аналітичні (II, III, V) і два логічно-практичні (I та IV).

Через те, що з'ясування всіх сильних і слабких сторін підприємства є досить складною задачею, необхідно зосередитися на тих із них, які можуть стати ключовими факторами успіху чи провалу ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан», а надто широкий перелік нівелює те, що є найважливішим. Оцінка внутрішніх та зовнішніх сильних і слабких сторін ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан» проведена у табл. 4.

Таблиця 4

**Оцінка внутрішніх та зовнішніх сильних і слабких сторін
ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан»**

	Сильні сторони	Слабкі сторони
Внутрішні	<ol style="list-style-type: none"> 1. Висока обізнаність ринків збуту 2. Невисокі ціни товарів та послуг 3. Вигідне розташування підприємства 4. Дієвий менеджмент 5. Добре вивчені потреби покупців 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність реальних конкурентних переваг 2. Брак фінансових ресурсів, низький рівень прибутку 3. Низька диверсифікація продукції та послуг 4. Брак інновацій та інвестицій 5. Низький рівень просування товарів на ринку
Зовнішні	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення виробництва для задоволення потреб споживачів 2. Вхідження у нові ринки збуту 3. Наявність виробничого потенціалу 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Соціально-політична нестабільність в державі 2. Інфляція 3. Негативні демографічні зміни 4. Уповільнений темп зростання ринку 5. Необґрунтоване податкове законодавство для сільськогосподарських підприємств

Дані таблиці показують, що ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан» має ряд як сильних сторін, так і слабких. На внутрішні слабкі сторони підприємство може вплинути та змінити на переваги. Кількість фінансових ресурсів, можна збільшити за рахунок отримання довгострокових кредитів, залучення інвесторів. Збільшення прибутку можливе шляхом зростання продажів продукції та зменшення собівартості. Підвищити диференціацію продукції можливо за рахунок урізноманітнення асортименту (вирощення нових видів зернових культур), а також ввести нові види послуг в облаштуванні ландшафту.

Отже, у ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан» не зважаючи на ряд слабких сторін, наявний виробничий потенціал, а також присутні ключові переваги, які сприятимуть подальшому розвитку та діяльності підприємства. Процес виведення підприємства з кризового стану має відбуватися не хаотично та безсистемно, він має бути належним чином організований та скоординований.

Антикризова програма – це спеціальним чином підготовлений внутрішній документ, у якому систематизовано викладається перелік основних заходів, що планується здійснити в межах підприємства, його структурних підрозділів та

функціональних служб для досягнення поставленої мети – виведення підприємства з кризового стану.

Тому для виходу із кризового стану для досліджуваного підприємства необхідно розробити програму антикризових заходів (табл. 5).

Таблиця 5

Антикризова програма ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан»

Антикризові заходи	Термін виконання
Розвиток виробництва	
Диверсифікація виробництва	Травень 2018 р.
Продаж застарілої техніки	Лютий 2018 р.
Купівля новітнього обладнання	Березень-квітень 2018 р.
Пошук нових ринків збуту	Травень-вересень 2018 р.
Скорочення залишків запасів	
Запровадження системи обліку і контролю запасів, що працює у режимі реального часу і реальної цінності	Січень 2018 р.
Здійснення комплексу заходів щодо реалізації готової продукції, яка тривалий термін зберігається на складах, шляхом продажу з великими знижками	Лютий-квітень 2018 р.
Оптимізація асортименту продукції з погляду скорочення обсягів запасів	Квітень-липень 2018 р.
Оптимізація дебіторської заборгованості	
Систематизація і аналіз інформації про всіх покупців та замовників підприємства	Січень-лютий 2018 р.
Встановлення системи знижок з метою отримання дострокової оплати рахунків за продукцію	Лютий-березень 2018 р.
Відмова від обслуговування неплатоспроможних клієнтів	Січень 2018 р.
Організаційні заходи	
Створення ефективної служби маркетингу та реклами	Квітень-серпень 2018 р.
Вдосконалення кадрової політики	Березень-липень 2018 р.
Звільнення професійно непридатних працівників	Січень-Травень 2018 р.
Пошук альтернативних джерел фінансування	
Організація ефективного розподілу і використання нерозподіленого прибутку	Січень-лютий 2018 р.
Оптимізація грошових потоків підприємства	Лютий-травень 2018 р.
Отримання довгострокових кредитів	Березень-вересень 2018 р.
Залучення інвесторів	Квітень-серпень 2018 р.
Придбання новітнього обладнання у лізинг	Березень-квітень 2018 р.

Проведення диверсифікації виробництва необхідний етап антикризового управління. Оскільки, збільшення залишків готової продукції на складі

відбувається за рахунок того, що зменшується обсяги продажів, то відбувається зниження прибутку і рентабельності діяльності. Тому потрібно розширити асортимент виробництва, і ввести нові види послуг в межах галузі своєї діяльності. Обладнання ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан» морально застаріле, тому досить важливо продати застарілу техніку та купити нову.

Через нестабільну ситуацію в країні, а також виникнення неплатоспроможності, ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан» необхідно провести пошук нових ринків збуту. Так як, підприємство вирощує зернові та технічні культури, продукція може продаватися за кордон, у європейських країнах. Товариство може надавати послуги в облаштуванні ландшафту не лише в Полтавській області, а й в інших регіонах України.

Для контролю за дебіторською заборгованістю підприємству слід провести систематизацію наявних та потенційних покупців, а також постійно відстежувати терміни погашення дебіторської заборгованості. Для збільшення грошових коштів, ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан» потрібно ввести знижки, для негайної оплати отриманої продукції клієнтами. З метою зменшення вартості безнадійної дебіторської заборгованості підприємству необхідно відмовитися від покупців та замовників, що є неплатоспроможними.

Таким чином, для відновлення своєї платоспроможності та фінансової стійкості ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан» необхідно провести ряд антикризових заходів, головними серед яких є: оптимізація грошових потоків та збільшення об'єму наявних грошових коштів, диверсифікація виробництва, пошук нових ринків збуту, залучення позикового капіталу. Розроблена програма антикризових заходів допоможе ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан» вийти зі стану поточної неплатоспроможності та фінансової кризи.

ВИСНОВКИ

На основі проведених теоретичних досліджень та розробки практичних рекомендацій щодо діагностики кризових явищ на досліджуваному підприємстві, можна зробити наступні висновки та пропозиції.

1. Проведений аналіз трактування сутності фінансової кризи свідчить про відсутність єдиного її розуміння науковцями. Найбільш вдалим, на нашу думку, є визначення фінансової кризи як різкої трансформації показників фінансового стану діяльності господарюючих суб'єктів, зумовленої їхньою реакцією на системні зміни внутрішніх чи зовнішніх умов господарювання. Банкрутство підприємства є кінцевою стадією фінансової кризи, яка розрослась внаслідок недосконалого управління, неефективного використання наявних ресурсів і фінансових прорахунків.

2. Діагностика кризових явищ – це система ретроспективного, оперативного і перспективного цільового аналізу, направлено на виявлення ознак кризового стану підприємства, оцінку загрози його банкрутства або подолання кризи. Результати діагностики дають можливість визначити глибину кризи, її масштаби, реальність, обґрунтувати заходи, необхідні для її

подолання, оцінити можливості підприємства щодо усунення кризи і прогнозування наслідків подальшого розвитку ситуації. За даними діагностики також можна взнати про початок активізації та розвитку кризи і, якщо вжити відповідні заходи, процес активізації можна нейтралізувати. Зважаючи на велику кількість методик діагностики кризових явищ, універсальної моделі для визначення ймовірності банкрутства поки що не існує і при виборі методу аналізу необхідно враховувати цілу низку різноманітних факторів.

3. Проведені дослідження дозволили встановити, що у 2017 р. при зростанні оборотних активів в ТОВ «Агрофірма Дніпрогродлан», яке пояснюється збільшенням як оборотних виробничих фондів (на 1150,0 тис. грн, або на 65,9 %), так і фондів обігу (на 12,0 тис. грн або на 3,8 %) та їх питомої ваги в активах, разом з тим негативною зміною в майні є зменшення основних засобів (на 149,0 тис. грн або на 64,2 %), готової продукції і товарів (на 16,0 тис. грн або на 51,7 %), залишку грошових коштів та поточних фінансових інвестицій (на 18,0 тис. грн або на 76,7 %), внаслідок чого коефіцієнт абсолютної ліквідності зменшився на 0,118 пункти порівняно з 2015 роком. У 2017 р. дебіторська заборгованість значно перевищувала кредиторську заборгованість.

4. Аналіз ліквідності і платоспроможності ТОВ «Агрофірма Дніпрогродлан» дав змогу виявити нестачу високоліквідних активів для покриття найбільш термінових зобов'язань та середньоліквідних активів для покриття короткострокових зобов'язань. Лише по низьколіквідних активах спостерігається надлишок платіжних засобів з тенденцією до його збільшення. Коефіцієнт ліквідності (покриття) підприємства за досліджуваній період постійно перевищував нормативне значення 1,5. Однак, у 2017 р. порівняно з 2015 р. динаміка відносних показників платоспроможності має тенденцію, що вказує на погіршення стану ліквідності і платоспроможності господарства.

5. Протягом 2015–2017 років підприємство не лише досягло межі порогу рентабельності, але й перевищило його. Показники рентабельності підприємства досить високі і мають позитивну динаміку – зростання. Відповідно отриманий прибуток може забезпечувати своєчасні розрахунки за користування кредитами та можливість поповнення високоліквідних активів. Результати аналізу фінансової стійкості у 2017 р. вказують на задовільну структуру джерел формування капіталу, достатню забезпеченість власними оборотними коштами (коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами становить 0,810), позитивну динаміку маневреності власного капіталу (коефіцієнт маневреності власного капіталу збільшився з 0,335 до 0,458), незначне погіршення коефіцієнта забезпеченості запасів власними коштами (зменшився з 1,051 до 0,895) та коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів (зменшився з 0,013 до 0,002).

6. Програмне забезпечення комплексної оцінки фінансового стану підприємства дозволяє робити розрахунки матриць показників фінансового стану підприємства за підсумками роботи за кожний квартал, індексних значень показників, які були прийняті як одиничні, та прогнозувати ймовірність банкрутства підприємства через використання інтегрованих коефіцієнтів. Отже,

в даному підрозділі було автоматизовано форму фінансового стану підприємства, дана форма автоматизації прискорить процес прийняття рішень по проектах. Це підвищить продуктивність праці менеджерів та підприємства в цілому. Діагностика кризових явищ, процес постійний та необхідний, він неможливий без використання комп'ютерної техніки, яка знайшла вже своє застосування в роботі більшості підприємств. Для полегшення розрахунків діагностики кризових явищ на підприємствах аграрної сфери може бути використана програма Excel, оскільки вона мобільна у використанні та економічно обґрунтована.

7. Впровадження системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи у ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан» дасть змогу не тільки відновити платоспроможність, вийти з фінансової кризи, в якій перебуває підприємство, але й забезпечити постійний контроль за кризовими тенденціями у майбутньому. За змістом механізм впровадження системи раннього виявлення та подолання фінансової кризи є комплексом організаційних, інформаційних, методичних та управлінських процедур, призначених для розробки дієвої антикризової програми, що відповідає інтересам як самого підприємства, так і його безпосереднього оточення.

8. Вдосконалення внутрішніх механізмів фінансової стабілізації дасть змогу врівноважити стан ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан». Відновлення платоспроможності можливе шляхом оптимізації структури капіталу, при якій підприємство знизить вартість користування капіталом, а також за допомогою розрахунку можливого приросту обсягу реалізації продукції, при якому фінансова рівновага досліджуваного підприємства не порушиться. Дивлячись на те, що підприємство у 2015 році не досягне фінансової рівноваги, проте найвище значення коефіцієнта чистої поточної ліквідності у 2017 році, говорить про можливість відновлення своєї платоспроможності.

9. Оцінка сильних і слабких сторін досліджуваного підприємства свідчить про те, що у ТОВ «Агрофірма Дніпроагролан» не зважаючи на ряд слабких сторін, наявний виробничий потенціал, а також присутні ключові переваги, які сприятимуть подальшому розвитку та діяльності підприємства. Розроблена програма дасть змогу підприємству вийти з кризового стану, а також відновити свою діяльність в довгостроковому періоді.

Враховуючи проведені дослідження та з метою відновлення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства доцільно:

- впровадити систему раннього виявлення та подолання фінансової кризи, спочатку з метою виведення підприємства з кризового стану, а потім для вчасного діагностування негативних тенденцій, що можуть виникнути в процесі діяльності;

- оптимізувати грошові потоки та збільшити об'єм наявних грошових коштів, шляхом зменшення витрат і збільшення прибутків;

- оптимізувати структуру капіталу підприємства з метою забезпечення найменшої вартості користування капіталом, а також для врівноваження власного та залученого капіталів;

- забезпечити ефективний розподіл та використання нерозподіленого

прибутку;

– встановити систему знижок з метою отримання дострокової оплати рахунків за надану продукцію;

– для забезпечення контролю за дебіторською заборгованістю підприємству слід провести систематизацію наявних та потенційних покупців, а також постійно відстежувати терміни погашення дебіторської заборгованості;

– провести пошук нових ринків збуту по всіх регіонах України, а в перспективі і у сусідніх європейських країнах;

– залучити позиковий капітал з різних джерел (отримання довгострокового кредиту, отримання обладнання у лізинг).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

1. Бредун Ю. С. Фінансова криза та напрями її подолання / Бредун Ю. С. // Економіка і підприємництво : організаційно-методологічні аспекти обліку, фінансів, аудиту та аналізу. Збірник наукових праць за результатами наукової роботи факультету обліку та фінансів. Вип. 18. – Полтава : ПДАА, 2018. – С. 161–164.

2. Бредун Ю. С. Діагностика кризових явищ на підприємстві / Бредун Ю. С. // Матеріали студентської наукової конференції (Полтава, ПДАА, 25-26 квітня 2018 рік) [Текст] : зб. наук. пр. – Полтава : ПДАА, 2018. – С. 263–265.

Анотація

Бредун Ю. С. Діагностика кризових явищ на підприємстві та шляхи їх подолання. – Рукопис.

Дипломна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування». – Полтавська державна аграрна академія, Полтава, 2018.

У дипломній роботі досліджено теоретико-методологічні та практичні засади діагностики кризових явищ на підприємстві. У результаті дослідження уточнено та доповнено поняття «фінансова криза» та «діагностика кризових явищ»; обґрунтовано методичні підходи щодо проведення діагностики кризових ситуацій з урахуванням вимог фінансової стійкості підприємств та специфіки аграрного виробництва, удосконалено систему раннього попередження та реагування, шляхом адаптування її до сільськогосподарських підприємств. Визначений методичний інструментарій дав змогу розробити програму антикризових заходів для досліджуваного підприємства, на основі проведеної комплексної діагностики кризових явищ.

Ключові слова: фінансова криза, діагностика кризових явищ, фінансова стійкість, неплатоспроможність підприємства, антикризова програма.

Аннотация

Бредун Ю. С. Диагностика кризисных явлений на предприятии и пути их преодоления. – Рукопись.

Дипломная работа на соискание степени высшего образования «Магистр» по специальности «Финансы, банковское дело и страхование». – Полтавская государственная аграрная академия, Полтава, 2018.

В дипломной работе исследованы теоретико-методологические и практические основы диагностики кризисных явлений на предприятии. В результате исследования уточнено и дополнено понятие «финансовый кризис» и «диагностика кризисных явлений»; обоснованы методические подходы по проведению диагностики кризисных ситуаций с учетом требований финансовой устойчивости предприятий и специфики аграрного производства, усовершенствована система раннего предупреждения и реагирования, путем адаптации ее к сельскохозяйственным предприятиям. Определенный методический инструментарий позволил разработать программу антикризисных мероприятий для исследуемого предприятия, на основе проведенной комплексной диагностики кризисных явлений.

Ключевые слова: финансовый кризис, диагностика кризисных явлений, финансовая устойчивость, неплатежеспособность предприятия, антикризисная программа.

Annotation

Bredun Y. Diagnosis of the crisis at the plant and how to overcome them. – Manuscript.

Graduate work for obtaining the degree of higher education «Master» in the specialty «Finance, banking and insurance». – Poltava State Agrarian Academy, Poltava, 2018.

In a research paper investigates the theoretical, methodological and practical principles of diagnosis of the crisis at the plant. The study clarified and expanded the concept of «financial crisis» and «diagnosis of the crisis»; Methodological approaches to the diagnosis of crisis with the requirements of enterprise financial stability and specificity of agricultural production, improved early warning system and response, by adapting it to the farm. The methodical tools made it possible to develop a program of anti-crisis measures for the enterprises on the basis of a comprehensive diagnosis of the crisis.

Key words: financial crisis, diagnosis of the crisis, financial stability, the insolvency of the company, the anti-crisis program.